

6 [בכרות ה: ושינ],
7 [שבת נב: ושינ],
8 [לעיל א: ז: ד] כ"ב כ:
9 [ס"א רבי אלא וכו'
אימא כ"ב כ: ז] [בכרות
נב: פסולין ק:],
10 [תענית ו: ח] [סוטה
כב:],

תורה אור השלם

1 ברוך אתה צדיק וברוך
אתה בשרה:
דברים כח ג
2 ברוך אתה בבאך
וברוך אתה בצאתך:
דברים כח ה

הגהות הב"ח

6 [גמ' ודילך דלי ונהוג:
3] שם ד' יוחנן לטעמיה
כ"ל אות ו' נמתק:

הגהות הגר"א

[א] גמ' תפילה יורענה
כו: כ"ב ור"ף ג' ג' ג'
תפילה לא ירעה כו' [מן
תפילה יורענה קטנית א"ל
ליק' חו"י תמני' כ"א
כתיבה כבנל:]

המקבל שדה מחבירו פרק תשיעי בבא מציעא

מיקל. לע"ג דמשי לא סבר דמקפיד איניש מידי ללא חסר זה:
דאמר מר רבה בר רבא נחמני רביה דלצי רבנה גילולו צניחו:
דהתכבד. שעתה צורה שלא יצמחו זרעוניה: לירע [שהא]
חטין וכו'. ה"ג פסק עמו חטין שמה הוא זרעה חטין בשנה

מיקל אמר אביי טעמא דרבן שמעון כדמר
דאמר מר האי רבא דניחא ליה דתתכבד
ארעיה לירעה שתא חמי ושתא שערי שתא
שתי ושתא ערב ולא אמרו אלא דלא כריב
ותני אבל כריב ותני לית לן בה: תבואה
לא יורענה קטנית [וכו:] מתני ליה רב
יהודה לרבין [א] "תבואה יורענה קטנית א"ל
והא אנו תנן תבואה לא יורענה קטנית א"ל
לא קשיא ^בבהא לן והא להו א"ל רב
יהודה לרבין בר ר"ג רבין אחי יהני תחלי
דבי כיתנא אין בהן משום גזל יעומדות
על גבולין יש בהן משום גזל יואם הוקשו
לזרע אפילו דבי כיתנא נמי יש בהם משום
גזל מ"ט מאי דאפסיד אפסיד א"ל רב יהודה
לרבין בר ר"ג רבין אחי יהני דילי דילך
ודילך דילי ⁶ נהוג בני מצרא אילן הנוטה
לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן דאיתמר
אילן העומד על המיצר אמר רב הנוטה
לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן ושמואל
אמר וחולקין מיתבי אילן העומד על המיצר
יחולקו תיובתא דרב ⁷ תרגמא שמואל אליבא
דרב בממלא כל המיצר כולו אי הכי מאי
למימרא לא צריכא דתלי טוניה לחד גיסא
ואכתי מאי למימרא מהו דתימא ⁸ דא"ל
פלוג הכי קמ"ל דאמר ליה מאי חיות
דפלוגת הכי פלוג הכי א"ל רב יהודה לרבין
בר ר"ג רבין אחי לא תובין ארעא דסמיכא
למתא ⁹ דא"ר ¹⁰ אבהו אמר רב הונא אמר
רב יאסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו
בשעה שעומדת בקמותיה איני והא
אשכחינהו רבי אבא לתלמידיה דרב אמר
להו מאי אמר רב בהני קראי יברוך אתה
בעיר וברוך אתה בשדה ברוך אתה בכואך
וברוך אתה בצאתך וימרו ליה הכי אמר רב
ברוך אתה בעיר שיהא ביתך סמוך לבהכ"נ
ברוך אתה בשדה שיהו נכסוך קרובים לעיר
ברוך אתה בכואך ¹¹ שלא תמצא אשתך ספק
גדה בשעת ביאתך מן הדרך ברוך אתה
בצאתך ¹² שיהו צאצאי מעיך כמותך ואמר להו
ר' יוחנן לא אמר הכי אלא ברוך אתה בעיר
שיהא בית הכסא סמוך לשולחך אבל
בהכ"נ לא ¹³ ורבי יוחנן למעמיה דאמר ¹⁴ שבר
פסיעות יש ברוך אתה בשדה שיהו נכסוך
משולשין שלישי בתבואה שלישי בזיתים
ושלישי בגפנים ברוך אתה בכואך וברוך
אתה בצאתך שתהא יציאתך מן העולם
כביאתך לעולם מה ביאתך לעולם בלא
חטא אף יציאתך מן העולם בלא חטא
לא

הכנסת סמוך לצינו לר' יוחנן לאו מעליותא היא: ר' יוחנן לטעמיה.
דאמר במסכת סוטה (דף כג.) שבר פסיעות יש דאמר למדנו
יבאת חטא מנמולה וקיבול שבר מאלמנה שאמרה לו ולא שבר
פסיעות יש אם יש בית הכנסת בשכונתי ואני צאה לצינו מדרשך
להתפלל: משולשין. שיש שנה שלוקה בגפנים וזיתים ואין
לוקה בתבואה יש שנה שלוקה צו ולא צו ותהי לו פליטה:
לא
גינת חבירו ועוד דלון כלל מן הנוף ברשות העליון אלא מיד
על המיזר רק מעט מן הענפים נוטים לכאן ולכאן חוץ לרוחב המיזר:

קו.

האי מאן דבעי דתתבד [ארעיה]. פי' בקונט' שמקלקל שדה וקשה
לדרכה כן הוא רגילות של עובדי אדמה שזורעים שנה
חטין ושנה שערין וכשזורעין אותה צ' שנים חטין לרופין או שערין
מתקלקלת וכן נמי משמע בשילהי חוקת הבתים (ב"ב דף יא: ז) גבי

אחד אמר אכלה חטין ואחד אמר אכלה חטין
שערין כדפי' רבינו שמואל התם
לכך י"ל האי מאן דבעי שמהא שדהו
חשובה כאלו הניחה שנה אחת בורה
כי כן דרך לזרעה שנה ולהוציאה
שנה כדי שמחזור לכחה ממנה
שהוכחה לזרע שמה חטין ושמה
שערין ולכן אמר רש"י ג' כשומר
לזרעה חטין שלא יזרע שעורים כי
שמה אשחקד זרעה שעורים ואי כריב
ותני לית לן בה סס לא יאסור רש"י ג'
הני' תחלי דבי כיתנא אין בהם
משום גזל. לע"ג שהתנה
יהושע שיהו מלקטין עשבים בכל
מקום כדלמר בסוף פ' מרובה (ב"ב
דף פא.) התם מיירי בעשבים שאין
ראויים לאדם אלא לבהמה וכן משמע
מדלג נקט ירקות אצל תחלי שהן
מאכל אדם אסור אלא"כ הוא
שדה פשתן: א"ר' העומד ע"י
המיצר. פי' הקונטרס אינו מיושב
שפירש אילן שנטוע בקרקע סמוך
למיצר והשרשים נוטים בשל חבירו
אלא נראה לפרש שהאילן עומד ממש
על המיזר שהוא של שניהם ואין
השרשים ממשפטיין לקרקעו של זה
יותר משל זה אך הענפים נוטין יותר
לשל אחד מהם רב אמר הנוטה
לכאן לכאן כיון שהשרשים שוים בשל
זה כמו בשל זה אזלינן זמר הענפים
מה שיש מן הענפים כנגד המיזר
חולקים והשאר לרשות שנטין היו
הכל שלו ושמואל אמר חולקין אזלינן
זמר השרשים שהם שוים כמו כן
יהיו שוים בענפים אצל אי נעווע
כולו ברשות אחד והענפים נוטים
ברשות חבירו צוה אמר ר' יוחנן בס"פ
לא יחפור (ב"ב דף קז: ו) ושם ד"ה
ואחד) מציא וקורא שעל מנת כן
הנמיל יהושע את הארץ שכל הענפים
יהא לצבל השרשים ובהא מרדו נמי
רב ושמואל דשמעתין ופיך אילן
העומד על המיזר חולקים ומשי
בממלא כל המיזר כמו שהשרשים הן
כולן על המיזר כך הם הענפים
ותחלי טעמיה לחד גיסא דקאמר
לא שהענפים עובדים המיזר אלא
שיש פירות לזד אחד יותר מלזד
חבירו מהו דתימא ניפלוג לאורכו של
מיזר קמ"ל דחולקין לרוחבו של מיזר
ושיליה הבית והעלייה (לקמן דף קח:)
דמתן שמי גינות וזו למעלה מזו וירק
צניחים השרשים לכ"ע הם של עליון
לפי שהם יונקים מגינתו אבל הנוף
שהוא צאיר התחתון לר' יהודה הוא
של תחתון ולר"מ הוא של עליון דאמר
שדי נופו זמר עיקרו והתם פסיק

כר"ש דאמר כל שיכול עליון לפשוט ידו ולטול הרי אלו שלו והיינו
כר"מ והשאר מסתמא הפקיר לתחתון ונראה דאפי' לרב דלית
ליה הכא שדי נופו זמר עיקרו סובר שפיר כר"מ דכיון דהתם
כל השרשים כולן בשל עליון דין הוא למימר שדי נופו זמר
עיקרו כדאמר נמי רבי יוחנן בשילהי לא יחפור ושמואל דאמר
הכא חולקין יכול לטורח התם כרבי יהודה ללא אמר שדי נופו
זמר עיקרו משום דרגילות למלאות גינתו עפר ולהשוותו אל
על המיזר רק מעט מן הענפים נוטים לכאן ולכאן חוץ לרוחב המיזר:

עין משפט
גד מצוה

זו א ב מ"י פ"ח מהל'
שכרות הלכה ט סמג
עשין פט טו"ש"ע ח"מ פ"י
סמג:
זו ג ד ה מ"י פ"ז מהל'
גולה ואכילה הלכה ד
סמג עשין עב טו"ש"ע ח"מ
פ"י רעב ספ"ק ז:
בח ו מ"י פ"ד מהל'
שנים הלכה ט סמג
עשין פב טו"ש"ע ח"מ פ"י
קפו ספ"ק ז וס"י קנה
ספ"ק ט:
ז [טו"ש"ע ח"מ פ"י שעת
ספ"ק ח:]

לעזר רש"י

קריש"יין [קריש"יין].
שחלים.

מוסף רש"י

אסור לו לאדם שיעמוד
על שדה חבירו כו'.
שלא ייקטו עשין רעה (ב"ב
ב.). שלא תמצא אשתך
ספק גדה בשעת ביאתך
מן הדרך. געשה שלום
בא מן הדרך קשה לו
כשמואל את אשתי ספק
גדה יותר מנדה ודלית,
שעל ספק הוא מילר וילכו
ועל חטא אזי מנע [סנהדרין
פז.]. שיהו צאצאי מעיך
כמותך. תמיהה ולעשר
וכדו' [תענית ג:].

תשעין וכו' מתו בעין הרע ואחד יוסף שלא שלטה בזה עין מכל השבטים וי"ל שמתו בדרך ארץ רוצה להמיתן היה שולט להם חלאים הכל פחים חוס כדמוכת בריש מסכ' ע"י (דף ג: ושם ד"ה הכל) ומיירי הכל במלוארעות הדברים על האדם דלילו נדמות אמר צ"ל כל היד (מה דף טו: ושם ד"ה הכל) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים: **שירתין** רהישי רהוט. יש מפרשים דנקט שימין לפי שימי החורף ששים וכן ימי הקיץ כדלמר לעיל (דף קו: ופ"ת שחירת מלל מן החמה וכן הנהה א"ג כן דרך למינקט ככל מקום שימין כדלמר בהובל (כ"ק דף נב:) שימין תכלי מנמיה לכנל דקל חכריה שמע כו': **ארבע** גרידי דאניגרי יוצא בהו. פירוש ארבע אמות שאלה מודל לפני אניגרא שדוליס משס להשקות שדומיה זולל פירוש מדוד אותם שחוקות ולא מלומלמות כדי שיוכלו לעמוד סס בריות ולא כפי' הקונני' דלג נהרס שמנימין מקום גס למושבי ספינות לא ממשח כלל שרבימין ריות הרבה שלא יפלו במים אלא בלא מדידה יתנו שיהא (ב) ניכרת ונראה לעינים:

לעוי רשי'

קרו"ג אודימיליט' קרו"ג אודימיליט'. כרכוס.

מוסף רשי'

הכל בירי שמים. מחוסות ומחלופות חלאים לאדם, כולס על ידי גזירת שמים (ע"ד ג:) אס חלאים פורעניות על האדם גזרת המלך היה (בהובל ג:) חרוץ מצניס פחים. ניס, צנה. פחים, חולי הנל על ידי חוס כמו (ש"ס ג:) עד שיפוט יהיה (ע"ד ב:) קור וחס, שפעמים שחין כשעשה (בהובל ג:) צניס פחים בדרך עקש. הנהה והקור פ"ת וטקס בדרך עקש, כי בידו הנהה מלי להשטר מן הנהה וס מפרשים ניס פחים, קור וחס (רש"ס ב"ב קמ"ד): שיתין רהישי רהוט ולא מטו לגברא דמפרא כרך. ששים אס ילו ולא הגיעו לכולל שחית (ב"ב ג"ב): התקוששו וקשו. לון הקש, אס השמה עמו ושר דרכו (פנייה ב א): אס קש מתי עינין מחלה, כמו (שמות ה) לקושש קש, כלומר קשוי עמק ורש"ס ב"ב ס"ו.

בתרי עברי נהרא קוצו. פי' ענפי אילנות היער קולו שרבימין להקות כמפיהס לנד היער שלא יפלו במים (א"ח"ת דלמרנין כ"ק פרק המוכר פירות (ב"ב דף נט:) ושם ד"ה ואמה) אמה צית השלמין אינו מוכר לך נותן לו צ' אמות למוכה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה וי"ל דהתס מיירי בלמת המים שהו לאדם אחד שהוא עושה חרוץ מוך שהו להשקות ממנו ואין לךין לאגפייס רק אמה מכאן ואמה מכאן והכל לאניגרא הוא יאור גדול להשקות כל אותה צקעה לכך לךין ארבע אמות לאגפיה מדע דהתס זורעים אותן אמות וטועין שס אילנות כדלמר התס אכל הכא אין זורעין וטועין כלל שכל העס הולכיס שס להשקות שדומיהס והא דקלמר דלנהרל לכ"ע לאו משוס דלניגרא ליהו כולה דאדם אחד אלא אינו דכ"ע אלא לאותן המשקין שדומיהס לנד אי נמי ארבע אמות דהכא היינו צ' אמות של מוכה ואמה מכאן ואמה מכאן:

בהו ידאנהרא לא תמשחנהו כלל רב יהודה למעמיה דאמר רב יהודה ארבע אמות דאניגרא לבני אניגרא דאנהרא ידכולי עלמא ימכרו רבי אמי מלא כתפי נגדי בתרי עברי נהרא קוצו רב נתן בר הושעיא קץ שיתסר אמתא אתו עליה בני משרוניא דפגוהו הוא סבר כרשות הרבים ולא היא התם בעיני כולי האי הכא ימושום אמתוהי אשליהן הוא כמלא כתפי נגדי סגי רבה בר רב הונא הוה ליה הווא אבא אנורא דנהרא אמרו ליה ניקוין מר אמר להו קוצו עילאי ותתאי והדר ניקוין אנא היכי עביד הכי והכתבי' התקוששו וקשו "ואמר ריש לקיש קשום עצמך ואחר כך קשום אחרים התם אבא דבי פרוק רופילא הוה ואמר אי קייצו קייצנא ואי לא קייצו אמאי איקוין דאי כמתחי להו אשלייהו מסתגי להו ואי

לא קשיא. דרכ אלרבי: שורא וריסקא. חומה ורמוקת גדר של נארים כמו (איכה ז) חיל וחומה: כל חלי. דבר שכל החלאים תלוין צו וזו העין עין רעה: עבד מה דעבד. יודע היה ללחוש על הקצרות ולהנין על כל קצר וקצר בלחיו מיתה מת אס מת וזמנו אס בעין רעה(ס): **הכל ברוב.** כל החלאים ותולדות מיתה על עשיבת הירוס בלחין הכל לפי השעה והאדם יש לך אדם שרוח פלוני קשה לו ובשעה פלוני: והאיכא הרוגי מלכות. הרוגי מרצ: אי לא זיקא. שנכנס במכה: עבדי סמא וחי. סס המחצר צבר חמוכה ומן העשבים הוא כדלמר בהמוכר אס הספיה (ב"ב דף ע"ג:) לניס פחים. קור הנופת. ולאו היינו רוח דקלמר שמואל דשמואל זיקא בלא לינה נמי מוקת: זו מרה. שהמרייה שבה גדולה ונובעת ומתפשטת בגידין ובעצמות: וכולן פת כמלה מנעלתן. כדיליף לקמן מקראי: וקישון של מוס. למי שאין לו יין: וויקין. היינו רוח דלמר שמואל: מהכימה פסי. שדעמו מיושבת עליו לפי שאינו מנטער צעניו: וזוכה בדין. אס יש לו דין עם חזירו דעמו מיושבת לליכב דבריו צ"ד להטעים: ללמוד וללמד. מחמת יסוב הדעת: ודבריו נשמעין. לצריות שיש לו לצ להטעימן: הכל יזעה וזוהיס: נוקק לאספו. אס בעל הרבוריס הוא ומתוך שלבו טוב צנקה שאכל קלת מובע לאשמו וצלחתו לשוק ורואה נשים אינו מתאוה להן: כינה שצנני עטוי. מולעיס: מולע אס הקנאה ואס הפגרי. ששחין לבו טוב עליו הוא נוח לכעוס: ואמרו רבנן השכס ואכול. צערני פסחיס (דף ק"ב). צדכיס שנוה (ט"ו ר"י לבניו:

משוחאה. מודל קרקעות היה צנכר לקונים ולמוכרים ולחין ולשופין הצלחין לחלוק: כורכמא רישקא. כרכוס של גן שקורין קרו"ג אודימיליט' והוא משוצה שצנכרנימין: ארבע אמות דאניגרא. אמת המים שהמשיכה מן הנהר הגדול אל השדות על פני הצקעה כולה ומניחין בעלי כל שדה ושדה מלרוע את אגפיה רוחב ארבע אמות שלא מתקלקל שפתה ומודלין אותם כולס ביחד ומנייסיס אותם שלא יחרשו מן הסימן ולחון: זולו כהן. אל מדקדק כהן להרחימן: לא סמטנהו כלל. אלא בלומד הדעת תניחנו כדי שיהו ניכריס לעיניס שהן שלמות ורשות: לבני אניגרא. אינו מניק אלא יחידים ויש צדין למחול: לכ"ע. ומאן מחיל: מלי כספי נגדי כסרי עברי נהרא קולו. המולא יער או אילנות נטועין על שפת הנהר יקוין ברובת מלא כתף מושכי חבל הספיה וכן מטיין עממן באלכסון והולכין כשהן משופעין לצד היצשה שלל ממסכס הספיה למיט וכל כמות הארץ להלוכס דייס לקוץ ובשני עברי הנהר שפעמים שהילוכן מכאן ופעמים שהילוכן מכאן: קץ שיתסר אמתא. (ב) כרוכה דרך רה"ר כדתן צנכא צתרא (דף ט"ט) דרך רה"ר שש עשרה אמה: בני משרוניא.

עס העיר והיער היה שלהן: דענוסו. הלוקוהו: אשליין. חבלין שלהן: אכא. יער: ניקיילו עילאי וספאי. מי שיש להן יער על הנהר אלני למעלה הימני ולמטה הימני הילוכן דרך המיס: הסס דבי פרוק רופילא סוס. אותן שלמטה ושלמעלה לא של ישראל היה שיכול לקוץ אותו יער של צית פרוק פמת פרסייס היה וידוע הוא שלא יקונו ומה מועיל קצינה שלי: אי ממחאי אשלייכו מספגי להו. אס יוכלו למתוח חבלס ולבא ממסע למסע או מכפר ואי

עס העיר והיער היה שלהן: דענוסו. הלוקוהו: אשליין. חבלין שלהן: אכא. יער: ניקיילו עילאי וספאי. מי שיש להן יער על הנהר אלני למעלה הימני ולמטה הימני הילוכן דרך המיס: הסס דבי פרוק רופילא סוס. אותן שלמטה ושלמעלה לא של ישראל היה שיכול לקוץ אותו יער של צית פרוק פמת פרסייס היה וידוע הוא שלא יקונו ומה מועיל קצינה שלי: אי ממחאי אשלייכו מספגי להו. אס יוכלו למתוח חבלס ולבא ממסע למסע או מכפר ואי

(א) גני הערוץ סמטר וכן גני הכרשני צ"ב עד: ד"ה סמטרי'. (ב) ע"י חוס' כמותו ל. ד"ה הכל ובג"ב קמ"ד: ד"ה חוץ ובע"י ג"ד: ד"ה שומר'. (ג) ע"י ג"ב קמ"ד: כמותו ל. (ד) ב"ק צ"ב: (ה) ע"י'. (ו) ג"ב ע"ש: (ז) א"ל ופסחיס ק"ב. צ"ק צ"ב: (ח) כ"ס: טהדריין י"ת. י"ט. (י) ובערוין ע"ך עבד צ"י פי' עבד מאי דעבד ע"י שאלת חלוס ו"א נטע אילנות כי ע"ש. (ט) שנוה ר' עקיבא לבניו וכל מדוי מצריס הרעים אשר ידעת לא ישמים קר ותתם בכל שבאריך: דבריו ט' טו

תורה אור השלם

1 והיסר י' מ"ך כל חלי וכל מדוי מצריס הרעים אשר ידעת לא ישמים קר ותתם בכל שבאריך: דבריו ט' טו
2 צניס פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם: משלי כ"ב
3 לא ירעבו ולא יצמאו וכל יום שרבו ושמשו ב"י מרחמים ינהגם ועל מבועי מים ינהגלו: ישעיהו מט' י
4 ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרתו מחלה מקרבך: שמות כ"ב
5 התקוששו וקשו הגוי לא נבקה: צפניה ב' א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קץ שיתסר אמתא ברוחב הס"ד וא"ח"ס מ"ה בני משכונא ואח"כ ד"ה דשניהו הלוקוהו ואח"כ מ"ה כר"ה חמטן וכו' ואח"כ ד"ה אשליין: (ב) הו"ס ד"ה ארבע וכו' שיהא ניכר כ"ל ואת מ' נמתק והד"ה פס ד"ה כמ"י:

